

משיעורי מו"ר ראש הכולל שליט"א

תרי ותרי*

א

נחלקו בגמי' יבמות לא,א בתרי ותרי אם מעמידים על חזקה. לחד מ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא היינו שבשתי כיתי עדים המכחישות זו את זו נוצר ספק חזק שלא ניתן לפושטו על ידי העמדת המצב על חזקתו ולכן ספיקא דאורייתא כלומר מדאורייתא המצב נותר מסופק ומעמידים אותו בספק ולא אזלינן בתר חזקה. והמ"ד השני סובר דתרי ותרי ספיקא דרבנן והיינו דמדאורייתא בתרי ותרי אזלינן בתר חזקה וחכמים החמירו להחשיבו כספק ולא ניזיל בתר חזקה לקולא. לרוב הפוסקים תרו"ת מדאורייתא מוקמינן אחזקה, והוי ספיקא מדרבנן היינו שבמקום חזקת היתר מדרבנן מחמירים והוי ספק ולא מוקמינן אחזקת היתר.

הגרע"א (תשובה קלו) והגרש"ש (שער"י שער החזקות פ"ד) מבארים שחזקה אינה בירור וכי מאחר שכך היה אתמול בכוחה של חזקה לברר שהמצב לא השתנה? אלא שחזקה היא דין הנהגה ולכן במקום תרי ותרי מוקמינן אחזקה. ואילו המ"ד שתרו"ת ספיקא דאורייתא סובר שהחזקה מורה לנהוג כאילו המצב מבורר וממילא מכיון שתרי כמאה ואין משמעות לתוספת של בירורים וראיות כנגד שני עדים מובן שבמקום תרי ותרי לא מוקמינן אחזקה שכן תוספת בירור אינה מעלה או מורידה.

כעין זה מצינו בב"ב לא,ב בתוד"ה וזו, שהקשו שבין לרב הונא ובין לרב חסדא שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו עדותן בטלה ומדוע לא נאמין לבתראי במיגו דאי בעי פסלי לקמאי בגזלנותא ובכהאי גוונא קמאי לא היו יכולים לטעון שאינם גזלנים שכן הם בעלי דבר. ותירצו תוס' דבמקום עדים לא אמרינן מיגו דמיגו לא יוכל לסייעם יותר משני עדים ואפילו היו עמהם מאה עדים אין נאמנים דתרי כמאה. ונמצא שבמקום תרי ותרי לא מועילה תוספת בירור ולכן לא נצרף מיגו. אך למ"ד שבתרי ותרי אזלינן בתר חזקה היינו משום שחזקה היא דין הנהגה ולא דין בירור ולכן אף במקום תרו"ת שייך לאוקמי אחזקה.

---

* שיעור שנמסר בכולל, חורף תשי"ע, נרשם ע"י אחד השומעים.

הש"ש ש"ו פכ"ב דן בתרי ותרי במקום שקיימת חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו, שנים אומרים פרע תוך הזמן ושנים אומרים לא פרע ולכאורה תרי ותרי נוקמי אחזקה של אין אדם פורע תוך זמנו ונוציא ממון. ובאר הש"ש דכיון שחזקה אין אדם פורע תוך זמנו היא חזקה מבררת לא שייך לאוקמא אחזקה במקום תרי ותרי. וכ"כ הגרע"א בתשובה קלו וז"ל:

ומה"ט אני מסופק בחזקה דאין אדם פורע תוך זמנו היכא דיש תרי ותרי, י"ל דבזה לא אזלינן בתר חזקה, דהך חזקה דא"א פורע תוך זמנו, הוי בגדר אן סהדי והוי כמו עדות. ושוב אמרינן תרי כמאה וכנ"ל, וצ"ע לדינא.

ב

בגמ' כתובות כב, ב:

ת"ר שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא... מכדי תרי ותרי נינהו הבא עליה באשם תלוי קאי א"ר ששת כגון שנשאת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא באומרת ברי לי.

והנה, נחלקו בגמ' בכריתות יז, ב לחד מ"ד וכך פוסק הרמב"ם, בכדי להתחייב באשם תלוי בעינן חתיכה אחת משתי חתיכות דאקבע איסורא וכגון אחת חלב ואחת שומן דהאיסור קבוע לפנינו אבל חתיכה אחת שלגביה מסופק אם היא חלב או שומן אין אשם תלוי דלא אקבע איסורא. וכתבו תוס' (ד"ה באשם). דבסוגיין חשיב כאיקבע איסורא וקיימא באשם תלוי למרות שדמיא לחתיכה אחת דס"ס כיון שיש לה חזקת אשת איש חשיב לענין אשם תלוי כאיקבע איסורא.

והקשו תוס' (כתובות כב, ב ד"ה הבא עליה), דמסקינן ביבמות דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה ובנדון דידן יש חזקת אשת איש ומדוע הבא עליה באשם תלוי ולא בחטאת? ותרץ ר"ת, שחזקה אשה דייקא ומנסבא מרעא לה להך חזקה.

ולכאורה לדרכם של הש"ש והגרע"א יש להקשות, שכן חזקה אשה דייקא ומנסבא משמשת כבירור ואיך מועיל בירור במקום תרי ותרי והרי תרי כמאה ושום תוספת בירור לא תוכל לפשוט את הספק. ומצאתי בגרש"ש בשער"י שער א פי"ח שבאר בכונת תוס', שאה"נ בנדון דידן במקום תרי ותרי

לא יועיל בירור אך חזקה אשה דייקא ומנסבא מגרעת את החזקת אשת איש וזו הסיבה שלא נוקמא אחזקת אשת איש והבא עליה באשם תלוי.¹

ג

איתא בכתובות יט,ב

ת"ר שנים חתומין על השטר ומתו ובאו שנים מן השוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו הרי אלו נאמנים ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין אלו נאמנים ומגבינן ביה כבשטרא מעליא ואמאי תרי ותרי ניהו... אלא אמר רב נחמן אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא דבר שטיא זבין נכסי אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין אמר רב אשי אוקי תרי להדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא.

והקשה הש"ש (ו, כב) דבכתובות יח,א מבואר דחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא אם כן נעשה בגדול דהיינו שהמלוה מקפיד להחתים על השטר עדים כשרים ואם כן אוקי תרי בהדי תרי ונעמיד השטר על חזקתו ונוציא ממון על פיו.

ועל פי דרכו באר, שכיון שחזקה זו היא חזקה מבררת לא נעמיד על חזקה זו במקום תרי ותרי, ולכן אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה.

הר"ן בכתובות (ט, ב מדפי הרי"ף) שואל את שאלת תוס', שבתרי ותרי נעמיד על חזקת אשת איש וממילא הבא עליה בחטאת ולא באשם תלוי ואומר הר"ן שאה"נ למ"ד שתרי ותרי ספיקא דרבנן ומדאורייתא מוקמינן אחזקה הבא עליה בחטאת והגמ' לא נכנסה לפלוגתא זו, והקשתה שאפילו למ"ד המיקל דתרי ותרי ספיקא דאורייתא מכל מקום הבא עליה באשם תלוי וכיצד יכולה להנשא במצב זה. ולפי זה צריך להבין מה התירוץ בנישאת לאחד מעדיה הרי הקושיא היא אפילו למ"ד מוקמינן אחזקה וכיצד יועיל ברי לי במקום חזקה?

¹ ע"י ח"י הגרש"ש כתובות סי' כג.

הרשב"א בחידושיו עמ"ס קידושין סו כתב :

וכיון דאסיקנא כגון שנישאת לאחד מעדיה ובאומרת ברי לי אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן היא לא מפקינן לה דהא אינהו בדינא קא אמרי ולגבי עצמן נאמנין הן בדיעבד.

ובביאור דבריו כתב הפנ"י בכתובות, שם שסובר הרשב"א שחזקה אמורה רק ביחס למי שמסופק דלגביו עשתה תורה ספק זה כודאי אך כלפי אדם שאינו מסופק אין הנהגה של חזקה כי חזקה פועלת אך ורק למי שמסופק, וממילא גם למ"ד שתרו"ת מדאורייתא אוקמא אחזקה, ביחס לעד שאינו מסופק וביחס לאשה האומרת ברי לי אין הכרעה של חזקה ובית הדין יאפשר להם להנשא ומובן היטב לדרכו של הר"ן תירוץ הגמ' בנשאת לאחד מעדיה דמהני גם למ"ד שתרו"ת ספיקא דרבנן.

ד

האור שמח (גירושין יב, יז) דן באשה האומרת ברי במקום תרי ותרי מה דינו של הולד האם הברי שלה יועיל לולד או שהוא יהא ספק ממזר. ובאר, שספק ממזר מותר מן התורה דממזר ודאי ולא ממזר ספק אלא שרבנן החמירו, ובאומרת ברי לי לא החמירו רבנן, לעומת זאת בספק חלל לא יועיל ברי לי כי זה ספק איסור דאורייתא.

במשנה כתובות כז, ב

מתני'. אמר ר' זכריה בן הקצב : המעון הזה לא יזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו עובדי כוכבים לירושלים ועד שיצאו, אמרו לו אין אדם מעיד על עצמו.

ומבואר דכיון שהיה כהן ונשבתה אשתו למרות שידע שלא נבעלה לא התירום. והקשה הגרע"א, דמאחר ושניהם אומרים ברי אמאי לא התירום להנשא כדמצינו בכתובות כב, ב ומאי שנא.

ולדבריו של האור שמח מיושב היטב, דעל הצד שנבעלה אם נתירה לבעלה הוי הולד חלל ונמצא דלגבי הולד הוי ספק חלל ובכי האי גוונא הברי לא יעזור לגבי הולד ומשום כך לא התירום להנשא.

בדרך נוספת ניתן לומר ששבוייה זה חשש אך עשו בה ספק כודאי² ובודאי לא מהני ברי לי דזה אינו ספק אצלנו כלל.

לדרכו של הר"ן הנ"ל שתשובת הגמ' שנשאת לאחד מעדיה ובאומרת ברי לי היא גם למ"ד תרו"ת ספיקא דרבנן ומדאורייתא אזלינן בתר חזקה, יש לדון האם לגבי הולד ניזיל בתר חזקה. הש"ש ש"א פ"א דן ביחס לממזר ודאי ולא ממזר ספק כשיש רוב לאיסורא, והביא את שאלת העולם דלפי הרמב"ם שספק דאורייתא מהתורה לקולא, מדוע צריך פסוק להתיר ספק ממזר. ואחת מן הדרכים לישב הקושיא, דהמיעוט נצרך למצב שיש רוב וס"ד שניזיל בתר הרוב, וחדשה התורה שאף בכי האי גוונא ממזר ודאי ולא ממזר ספק. ולפי זה כ"ש שבמקום חזקת איסור עדיין ישאר הדין דממזר ודאי ולא ממזר ספק.

---

² ע"י אבהע"ז ס"י ז סעי' א בפת"ש ס"ק ב שהביא שכי"כ שעה"מ.